

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

САВАНЕЦЬ ЛЮДМИЛА МИХАЙЛІВНА

УДК 347.21

**ПЕРЕХІД ПРАВ ЗА БЕЗДОКУМЕНТАРНИМИ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ:
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Косак Володимир Михайлович,
Львівський національний університет імені Івана Франка
завідувач кафедри цивільного права та процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових
наук України

Майданик Роман Андрійович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
завідувач кафедри цивільного права

кандидат юридичних наук,

Кот Олексій Олександрович,
юридична фірма «Антика», керуючий партнер

Захист відбудеться «25» вересня 2013 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.06 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 253 (зал засідань Вченої ради юридичного факультету).

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці імені Михайла Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал № 12.

Автореферат розісланий «15» серпня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. О. Отрадна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із важливих першочергових заходів на шляху розвитку ринкової економіки України має бути забезпечення ефективного функціонування ринку цінних паперів. На сьогодні більшість цінних паперів емітуються в бездокументарній формі, операції на фондовій біржі здійснюються виключно щодо бездокументарних цінних паперів. Випуск цінних паперів у бездокументарній формі надає українським емітентам можливість виходу на зовнішні ринки шляхом реалізації власних цінних паперів та залучення іноземних інвестицій.

Функціонування ринку цінних паперів є неможливим без налагодженої системи фіксації переходу прав за бездокументарними цінними паперами, що забезпечує як інтереси учасників даних відносин, так і публічний порядок загалом.

Питання правової природи бездокументарних цінних паперів є дискусійним як з теоретичної, так і з практичної точки зору, що пояснюється дуалістичним характером правової природи цінних паперів. Велика кількість принципових питань переходу прав за бездокументарними цінними паперами не одержала належного вирішення у нормотворчій практиці і висвітлення у теоретичних дослідженнях.

У зв'язку з цим актуальним стає дослідження питань правової природи бездокументарних цінних паперів, посвідчених ними прав та особливостей реалізації цих прав, створення системи обліку прав за бездокументарними цінними паперами, що дозволить забезпечити належний рівень захисту прав їх власників, вироблення рекомендацій щодо способів захисту цих прав, особливостей переходу прав за бездокументарними цінними паперами внаслідок укладення договорів, спрямованих на їх відчуження чи в порядку правонаступництва.

Актуальність наукового дослідження правових проблем регулювання переходу прав за бездокументарними цінними паперами обумовлена: потребою наукового обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення законодавства в цій сфері, недостатньою теоретичною розробкою та дискусійністю окремих правових аспектів цивільних правовідносин, об'єктом яких виступають бездокументарні цінні папери, а також наявністю суттєвих недоліків у сфері застосування відповідної нормативно-правової бази.

Проблеми правового регулювання переходу прав за бездокументарними цінними паперами у вітчизняній правовій науці останніх років не були предметом комплексного дослідження. В науковій літературі висвітлювалися лише окремі питання правового регулювання обігу деяких цінних паперів, здебільшого документарної форми існування. Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема М. М. Агаркова, В. А. Баруліна, В. А. Белова, Т. В. Боднар, М. І. Брагінського, В. В. Вітрянського, В. І. Гостюка, К. С. Дьомушкіної, О. В. Дзери, Ф. С. Карагусова, О. Р. Кібенко, В. М. Коссака, О. О. Кота, В. М. Кравчука, Н. С. Кузнецової, К. К. Лебедева, В. В. Луця, Р. А. Майданика, Д. І. Мейера,

Ю. В. Мици, Д. В. Мурзіна, О. Ю. Нікіфорова, Н. О. Нерсесова, О. І. Онуфрієнка, В. В. Посполітака, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Є. О. Суханова, І. Т. Тарасова, І. О. Фролової, Ф. Цолля, О. С. Швиденка, Г. М. Шевченко, Я. М. Шевченко, Г. Ф. Шершеневича, О. В. Щербини, Л. Р. Юлдашбаєвої, О. С. Яворської, В. Л. Яроцького, Я. Ястженбського та інших.

Нормативно-правову базу дисертаційного дослідження складає законодавство України та законодавство ряду зарубіжних країн.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідних проблематик кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Гармонізація цивільного законодавства України з правом Європейського Союзу» (державний реєстраційний номер: 0109U004333, тема затверджена на 2009-2011 роки) та «Удосконалення механізму правового регулювання у світлі новелізації цивільного законодавства» (державний реєстраційний номер: 0112U003754, тема затверджена на 2012-2014 роки).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розв'язання комплексу теоретичних і практичних проблем правового режиму бездокументарних цінних паперів та переходу прав за ними, узагальнення існуючих наукових підходів до їх розв'язання, а також вивчення відповідних правових норм та практики їх застосування судами України для подальшої розробки рекомендацій щодо вдосконалення механізму правового регулювання в цій сфері.

Для досягнення вказаної мети визначено такі основні завдання:

- провести дослідження генези законодавства в сфері правового регулювання емісії та обігу бездокументарних цінних паперів;
- визначити поняття бездокументарних цінних паперів та проаналізувати їх ознаки;
- охарактеризувати правову природу бездокументарних цінних паперів та прав, ними посвідчених;
- здійснити аналіз особливостей переходу майнових та немайнових прав, посвідчених бездокументарними цінними паперами;
- провести дослідження підстав переходу прав за бездокументарними цінними паперами;
- дослідити процедуру переходу прав за бездокументарними цінними паперами в порядку правонаступництва;
- з'ясувати особливості переходу прав за бездокументарними цінними паперами на підставі договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів;
- обґрунтувати висновки та пропозиції щодо удосконалення українського законодавства, яке регулює перехід прав за бездокументарними цінними паперами.

Об'єктом дисертаційного дослідження виступають цивільно-правові відносини, які виникають при переході та здійсненні прав за бездокументарними цінними паперами.

Предметом дослідження є акти законодавства України та ряду зарубіжних країн, що регулюють обіг бездокументарних цінних паперів, директиви Європейського Союзу, практика розгляду спорів, пов'язаних із переходом та реалізацією прав за бездокументарними цінними паперами, локальні акти емітентів бездокументарних цінних паперів, відповідні доктринальні погляди, концепції, теорії.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають діалектичний метод пізнання та системно-функціональний метод дослідження наукового матеріалу. Застосування історико-правового та формально-логічного методів дало змогу проаналізувати генезу основних положень теорії цінних паперів, еволюцію поглядів дослідників та законодавця і формування сучасних підходів до визначення правової природи цінних паперів, включаючи і бездокументарні цінні папери. Порівняльно-правовий метод було використано під час дослідження положень законодавств зарубіжних країн про обіг бездокументарних цінних паперів та їх порівняння з відповідними нормативно-правовими актами України. Логічний метод дослідження обумовив послідовність висловлених суджень, понять і висновків. Герменевтичний метод застосовувався для з'ясування змісту окремих законодавчих понять і теоретичних конструкцій, що регулюють обіг бездокументарних цінних паперів. За допомогою системно-структурного аналізу досліджено місце бездокументарних цінних паперів у системі об'єктів цивільного права, особливості їх правового режиму, реалізації прав за ними, встановлено юридичні факти, що слугують підставою для переходу прав за бездокументарними цінними паперами. За допомогою методу формально-догматичного аналізу здійснено тлумачення цивільно-правових норм, які визначають правовий режим бездокументарних цінних паперів. У роботі застосовувалися й інші загальнонаукові і юридичні методи досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що вперше здійснено комплексне дослідження переходу прав за бездокументарними цінними паперами; проведено порівняльно-правовий аналіз українського і зарубіжного законодавств стосовно обігу бездокументарних цінних паперів та доктринальних підходів щодо них. Новизна одержаних результатів конкретизується в таких науково-теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях.

Уперше:

- 1) визначено авторське поняття бездокументарних цінних паперів, під якими слід розуміти об'єкт цивільних прав, у вигляді облікового запису, зафіксованого на електронному носії професійним учасником депозитарної системи України, зміст якого визначає майнові та немайнові права його власника та обов'язки емітента;
- 2) враховуючи те, що виникнення прав за бездокументарними цінними паперами неможливе без взаємного волевиявлення емітента та набувача шляхом

укладення договору, а також здійснення депозитарних операцій, пов'язаних із зарахуванням цінних паперів на рахунок набувача у зберігача (депозитарної установи), сформульовано зміст авторської договірно-депозитарної теорії виникнення прав за бездокументарними цінними паперами;

3) з метою чіткого врегулювання питання реалізації права на дивіденди за акцією, запропоновано надати право новому власнику акції, що набув її після дати складання переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, але до моменту їх виплати, звернутися до наглядової ради з вимогою про його включення до цього переліку;

4) обґрунтовано доцільність віднесення бездокументарних цінних паперів до іменних цінних паперів, оскільки існування ордерних цінних паперів та цінних паперів на пред'явника у бездокументарній формі суперечить їх правовій природі;

5) враховуючи необхідність обов'язкової ідентифікації власника бездокументарних цінних паперів зберігачем (депозитарною установою), що веде рахунок у цінних паперах такого власника, обґрунтовано, що права, посвідчені іменним цінним папером, можуть належати особі, на рахунок у цінних паперах якої зарахований цінний папір;

6) обґрунтовано позицію, що цивільно-правові наслідки переходу прав за бездокументарними цінними паперами в результаті укладення договорів про їх відчуження виникають на підставі юридичного складу: укладення відповідного договору, нотаріальне засвідчення підпису депонента на розпорядженні зберігачу цінних паперів (депозитарній установі) на вчинення облікових операцій, здійснення професійними учасниками депозитарної системи перереєстрації прав власності на бездокументарні цінні папери;

7) з'ясовано, що передача бездокументарних цінних паперів за договором має квазіреальний характер, зумовлений тим, що здійснення запису на рахунку є передумовою дійсності переходу прав.

Удосконалено:

1) поняття правової природи цінних паперів, яка незалежно від форми їх існування має речово-зобов'язальний характер, з віднесенням цінних паперів до речей та поширенням на них правового режиму об'єкта права власності, що є проявом застосування юридичної фікції;

2) поняттєвий апарат термінологічного визначення особи, якій належать права, посвідчені бездокументарними цінними паперами;

3) конструкцію переважного права акціонерів на придбання акцій приватного акціонерного товариства, що пропонуються їх власником до відчуження третій особі, шляхом пропозиції її застосування тільки щодо договору купівлі-продажу акцій;

4) зміст договорів, що опосередковують передання прав на бездокументарні цінні папери.

Дістало подальший розвиток:

1) періодизація та виокремлення трьох етапів еволюції законодавства України про емісію та обіг бездокументарних цінних паперів. Перший етап характеризувався відсутністю спеціального правового регулювання обігу

бездокументарних цінних паперів, що збільшувало ступінь ризику їх обороту. Другий етап пов'язаний із запровадженням в обіг бездокументарної форми цінних паперів. Третій етап – прийняття спеціального законодавства, що регулює порядок емісії та обігу окремих видів цінних паперів, встановлює засади надання посередницьких послуг на ринку цінних паперів та обслуговування обороту бездокументарних цінних паперів;

2) визначення ознак бездокументарних цінних паперів, до яких пропонується відносити: формальність, посвідчення майнових та немайнових прав, вираженість у формі облікового запису на рахунку, публічна достовірність, оборотоздатність, літеральність, ведення рахунка, на якому фіксуються спеціальні права уповноваженою на підставі дозволу особою. Також обґрунтовано висновок про те, що ознака презентації, яка вважалася визначальною для існування цінних паперів щодо бездокументарних цінних паперів, через особливість їх правової природи, втратила свою актуальність;

3) положення про те, що правове значення трансферту бездокументарних цінних паперів виявляється у необхідності одночасної наявності двох обставин для належної легітимації власника: відкриття на ім'я власника рахунка у цінних паперах та зарахування цінних паперів на цей рахунок зберігачем (депозитарною установою), а також зазначення імені власника у зведеному обліковому реєстрі власників цінних паперів (реєстрі власників іменних цінних паперів);

4) позиція про доцільність встановлення у законодавстві можливості укладення договорів, спрямованих на відчуження бездокументарних цінних паперів поза фондовою біржею без посередництва торговців цінними паперами;

5) положення про те, що механізм цесії не властивий порядку переходу прав за іменними бездокументарними цінними паперами, оскільки суперечить їх правовій природі.

Практичне значення одержаних результатів. Результати наукового дослідження можуть бути використані для подальшого розвитку цивільного законодавства України; сприяння вдосконаленню практичної діяльності учасників депозитарної системи України, практики розгляду судами справ, пов'язаних з переходом прав за бездокументарними цінними паперами; при підготовці підручників, навчальних посібників та методичних розробок з курсів «Цивільне право», «Господарське право», «Корпоративне право», «Правове регулювання фондового ринку» для студентів юридичних вузів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розробки автора. Усі наукові положення, які виносяться на захист, сформульовані дисертанткою особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на наступних науково-практичних конференціях та круглих столах: «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні», Національний університет «Острозька академія» (м. Острог, 30-31 травня 2008 року); «Ius mercatorum, lex mercatoria – торгове право: минуле і сучасність», Ягеллонський університет (м. Краків, 9-11 березня 2009 року); «IV Міжнародна цивілістична

конференція студентів та аспірантів», Одеська національна юридична академія (м. Одеса, 3-4 квітня 2009 року); «Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи», Тернопільський національний економічний університет (м. Тернопіль, 24 квітня 2009 року); «Восьмі осінні юридичні читання», Хмельницький університет управління та права (м. Хмельницький, 13-14 листопада 2009 року); «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: XVI регіональна науково-практична конференція», Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів, 8-9 лютого 2010 року); «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку», Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк, 19-20 березня 2010 року); «Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку», Національний авіаційний університет (м. Київ, 24 лютого 2011 року); «Possession ac iura in re – з історії речового права», Ягеллонський університет (м. Краків, 6-8 травня 2011 року); «Дерегулювання й розвиток підприємництва», Тернопільський національний економічний університет (м. Тернопіль, 23 грудня 2011 року); «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: XVIII регіональна науково-практична конференція», Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів, 26-27 січня 2012 року); «Верховенство права та права людини», Національний університет «Києво-Могилянська академія» (м. Київ, 21-22 квітня 2012 року); «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: XIX звітна науково-практична конференція», Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів, 7-8 лютого 2013 року).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 19 наукових праць, з яких 8 наукових статей, зокрема 5 – у наукових виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України, і 3 – у виданнях іноземних держав, тези 11 доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Структура роботи обумовлена завданнями та предметом дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 207 сторінок, із них список використаних джерел з 246 найменувань на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, його науково-теоретичну базу, зв'язок роботи з науковими планами та програмами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, сформульовано положення, які містять елементи наукової новизни, окреслено практичне значення дисертації, апробацію результатів дослідження та кількість публікацій.

Розділ 1 «Правова природа бездокументарних цінних паперів» складається з трьох підрозділів, у яких здійснюється дослідження еволюції та сучасного стану джерел правового регулювання емісії та обігу бездокументарних цінних

паперів, поняття та ознак бездокументарних цінних паперів, видів цінних паперів, що можуть існувати в бездокументарній формі.

Підрозділ 1.1. «Джерела правового регулювання емісії та обігу бездокументарних цінних паперів: еволюція та сучасний стан» містить аналіз історії розвитку процесу дематеріалізації цінних паперів, форм його здійснення, генези законодавства України в сфері правового регулювання емісії та обігу бездокументарних цінних паперів.

Аналіз розвитку законодавства в сфері правового регулювання емісії та обігу бездокументарних цінних паперів дав можливість визначити наступні його етапи: 1) відсутність спеціального правового регулювання обігу бездокументарних цінних паперів, що збільшувало ступінь ризику їх обороту; 2) запровадження в обіг бездокументарної форми цінних паперів; 3) прийняття спеціального законодавства, що визначає порядок емісії та обігу окремих видів цінних паперів, засади надання посередницьких послуг на ринку цінних паперів та обслуговування обороту бездокументарних цінних паперів.

У *підрозділі 1.2. «Поняття та ознаки бездокументарних цінних паперів»*, досліджуючи погляди науковців щодо правової природи цінних паперів, дисертантка доходить висновку, що у доктрині цивільного права, починаючи із XIX століття, сформувалося дві наукові концепції: концепція класичної теорії права цінних паперів та концепція сучасної теорії права цінних паперів, що представлена у двох наукових напрямках: бездокументарному та документарному.

Дисертанткою обґрунтовано висновок, що цінні папери незалежно від форми існування є специфічним об'єктом цивільного права, правова природа якого має речово-зобов'язальний характер, а віднесення їх до речей є проявом застосування юридичної фікції. Доцільно поширити на бездокументарні цінні папери режим об'єкта права власності з метою підвищення їх обігвоздатності. Обґрунтовано пропозицію внесення змін до ч. 1 ст. 194 Цивільного кодексу України, яка визначає поняття цінного паперу, та викласти її у такій редакції: «Цінним папером є документ встановленої форми з відповідними реквізитами або здійснений зберігачем цінних паперів (депозитарною установою) обліковий запис на підставі оформленого глобального сертифіката, що посвідчує майнове та немайнове право і визначає взаємовідносини між особою, яка його розмістила (видала), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його розміщення, а також можливість передачі прав, що впливають з цього документа, іншим особам». Аналогічні зміни запропоновано внести до ч. 1 ст. 163 Господарського кодексу України та ч. 1 ст. 3 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», що визначають поняття цінного паперу.

До ознак бездокументарних цінних паперів запропоновано відносити: формальність, посвідчення майнових та немайнових прав, вираженість у формі облікового запису на рахунку, публічна достовірність, оборотоздатність, літеральність, ведення рахунку, на якому фіксуються спеціальні права уповноваженою на підставі дозволу особою. Також обґрунтовано висновок про те, що ознака презентації, яка вважалася визначальною для існування цінних

паперів щодо бездокументарних цінних паперів, через особливість їх правової природи, втратила свою актуальність.

Дисертанткою запропоновано авторське визначення бездокументарних цінних паперів, під яким слід розуміти об'єкт цивільних прав, у вигляді облікового запису, зафіксованого на електронному носії професійним учасником депозитарної системи України, зміст якого визначає майнові та немайнові права його власника та обов'язки емітента. Автором висловлено доцільність закріплення наведеного поняття у Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» шляхом внесення доповнення до ч. 3 ст. 3.

У підрозділі 1.3. «*Види цінних паперів, що можуть існувати в бездокументарній формі*» проведено дослідження та виокремлення з-поміж цінних паперів тих, які можуть існувати у бездокументарній формі, зокрема акцій, інвестиційних сертифікатів, сертифікатів фондів операцій з нерухомістю, облігацій підприємств, державних облігацій України, облігацій місцевих позик, іпотечних облігацій, іпотечних сертифікатів та опціонних сертифікатів. Автор звертає увагу на те, що хоча законодавством і передбачена можливість існування у бездокументарній формі казначейських зобов'язань України, проте не визначено механізму їх обслуговування у депозитарній системі. Емісія казначейських зобов'язань України здійснювалася у документарній формі, а їх майбутній випуск у бездокументарній формі можливий лише на підставі відповідної постанови Кабінету Міністрів України із чітким визначенням правил їх розміщення, отримання власником грошового доходу та погашення, здійснення депозитарного обслуговування їх обігу Національним банком України.

У роботі обґрунтовується необхідність приведення у відповідність із визначеними у Законі України «Про депозитарну систему України» засадами функціонування депозитарної системи України та обігу емісійних цінних паперів, положень Законів України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» шляхом внесення змін і викладення ст. 21 у наступній редакції: «Іпотечні сертифікати є іменними та існують виключно в бездокументарній формі»; «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», зокрема, ст. 41 викласти у такій редакції: «Сертифікати ФОН є іменними та існують виключно в бездокументарній формі».

Розділ 2 «Права, які переходять за бездокументарними цінними паперами» складається з трьох підрозділів, які присвячені аналізу методологічних засад дослідження прав, інкорпорованих у бездокументарних цінних паперах, з'ясуванню особливостей майнових та немайнових прав, посвідчених бездокументарними цінними паперами.

Підрозділ 2.1. «*Методологічні засади дослідження прав, інкорпорованих у бездокументарних цінних паперах*» містить характеристику основного напрямку дослідження, а також відповідних методів, зумовлених дослідженням правовідносин, що виникають на підставі переходу прав за бездокументарними цінними паперами. У роботі виокремлюються підстави виникнення прав, посвідчених бездокументарними цінними паперами шляхом аналізу

доктринальних теорій виникнення прав за бездокументарними цінними паперами.

Автором сформульовано зміст нової договірної-депозитарної теорії виникнення прав за бездокументарними цінними паперами, відповідно до якої виникнення прав за бездокументарними цінними паперами неможливе без взаємного волевиявлення емітента та набувача шляхом укладення договору, а також здійснення депозитарних операцій, пов'язаних із зарахуванням цінних паперів на рахунок набувача у зберігача цінних паперів (депозитарної установи). Дисертантка обґрунтовує позицію, що зарахування бездокументарних цінних паперів на рахунок набувача зберігачем цінних паперів (депозитарною установою) є заключним етапом юридичного складу виникнення прав на бездокументарні цінні папери, визнання державою права власності набувача на бездокументарні цінні папери.

У підрозділі 2.2. *«Поняття, види та особливості здійснення майнових прав, посвідчених бездокументарними цінними паперами»* характеризуються майнові права, що переходять за бездокументарними цінними паперами. При аналізі норм Закону України «Про депозитарну систему України», що регулюють порядок отримання емітентом цінних паперів реєстру їх власників, дисертанткою зроблено висновок про доцільність надання цих повноважень виключно Центральному депозитарію, а щодо державних цінних паперів та облігацій місцевих позик – Національному банку України.

У роботі обґрунтована необхідність передбачити на законодавчому рівні строк встановлення наглядовою радою приватних акціонерних товариств дати складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів протягом 10 днів з дня прийняття рішення про виплату дивідендів за простими акціями та внести відповідні зміни до п. 1 ч. 4 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства».

З метою уникнення колізій у регулюванні права на дивіденди, а також захисту інтересів акціонерів порівняно із іншими учасниками господарських товариств, автором запропоновано внести зміни до п. 4 ч. 4 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства», зокрема викласти його в наступній редакції: *«У разі відчуження акціонером належних йому акцій після дати складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, але раніше дати їх виплати, право на отримання дивідендів належить набувачу акцій з моменту його внесення наглядовою радою до зазначеного переліку на підставі виписки з рахунка в цінних паперах»*.

Обґрунтовано положення про доцільність більш детального правового регулювання порядку реалізації власниками інвестиційних сертифікатів права на отримання дивідендів.

Автором обґрунтовано пропозицію застосування переважного права акціонерів на придбання акцій приватного акціонерного товариства, що пропонуються їх власником до відчуження третій особі, тільки щодо договору купівлі-продажу акцій.

У роботі відстоюється положення про необхідність чіткого врегулювання процедури реалізації переважного права акціонерів при додатковій емісії акцій

шляхом внесення змін до ч. 3 ст. 27 Закону України «Про акціонерні товариства», зокрема, перше речення викласти в наступній редакції: «Акціонер, який реалізовує своє переважне право, подає акціонерному товариству в установленій строк письмову заяву про купівлю акцій, укладає з акціонерним товариством договір купівлі-продажу акцій та перераховує на відповідний рахунок кошти в сумі, яка дорівнює вартості придбаних цінних паперів».

Автором звернено увагу на суперечність правовій природі інвестиційних сертифікатів легального поняття пайових цінних паперів, що міститься у ч. 5 ст. 3 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», та запропоновано внести зміни до змісту наведеної норми та встановити, що інвестиційні сертифікати посвідчують право їх власників на частину майна у разі ліквідації пайового інвестиційного фонду, а не їх емітента.

Підрозділ 2.3. «Зміст та особливості здійснення немайнових прав, інкорпорованих у бездокументарних цінних паперах» присвячений аналізу немайнових прав, що переходять за бездокументарними цінними паперами. Під час дослідження особливостей реалізації права на участь в управлінні акціонерним товариством, автор робить висновок, що довіреність на право участі та голосування на загальних зборах акціонерного товариства не може посвідчуватися реєстратором, оскільки він веде реєстр власників документарних цінних паперів, та пропонує викласти п. 1 ч. 3 ст. 39 Закону України «Про акціонерні товариства» у наступній редакції: «Довіреність на право участі та голосування на загальних зборах може посвідчуватися професійними учасниками депозитарної системи України, що здійснюють депозитарний облік цих акцій, нотаріусом та іншими посадовими особами, які вчиняють нотаріальні дії, або в іншому передбаченому законодавством порядку».

Автором обґрунтовано положення про суперечність законодавчого визначення поняття пайових цінних паперів правовій природі інвестиційних сертифікатів з урахуванням того, що інвестиційні сертифікати не надають власнику права на участь в управлінні емітентом.

Аналізуючи положення ч. 6 ст. 15 Закону України «Про іпотечні облігації», за яким власники звичайних іпотечних облігацій можуть ініціювати прийняття Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку рішення про заміну управителя і зобов'язання емітента укласти відповідний договір з новим управителем, дисертанткою вказується, що законодавством не визначено порядку здійснення зазначеного права, кількості власників або приналежних їм цінних паперів, що надають можливість його реалізації. З урахуванням того, що управитель іпотечного покриття представляє інтереси власника звичайних іпотечних облігацій, обґрунтовано висновок про доцільність надання останньому, незалежно від кількості приналежних йому цінних паперів, права ініціювати прийняття Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку рішення про заміну управителя.

Розділ 3 «Правові форми переходу прав за бездокументарними цінними паперами» складається з трьох підрозділів та присвячений дослідженню підстав переходу прав за бездокументарними цінними паперами, особливостей

переходу прав за бездокументарними цінними паперами в порядку правонаступництва, а також у результаті укладення договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів.

У підрозділі 3.1. «Підстави переходу прав за бездокументарними цінними паперами» дисертанткою обґрунтовано думку, що існування ордерних цінних паперів та цінних паперів на пред'явника у бездокументарній формі суперечить їх правовій природі. Враховуючи наведене, внесено пропозицію у ст. 5 Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» встановити заборону існування цінних паперів на пред'явника у бездокументарній формі та передбачити, що при знерухомленні цінні папери на пред'явника стають іменними, а також внести зміни до п. 16 ч. 4 Розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про депозитарну систему України», зокрема виключити абзаци 2-3 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок». Необхідність обов'язкової ідентифікації власника бездокументарних цінних паперів зберігачем цінних паперів (депозитарною установою), що веде рахунок у цінних паперах такого власника, зумовила пропозицію віднести бездокументарні цінні папери до іменних цінних паперів з самостійним, властивим для них, способом переходу прав та внести відповідні зміни до ст. 197 Цивільного кодексу України, зокрема п. 2 ч. 1 викласти в наступній редакції: «особі, на рахунок у цінних паперах якої зарахований цінний папір (іменний цінний папір)», а перше речення ч. 4 викласти в такій редакції «Права, посвідчені іменним цінним папером, передаються шляхом вчинення облікових депозитарних операцій професійними учасниками депозитарної системи України та переходять до нового власника з моменту зарахування цінних паперів на його рахунок у цінних паперах».

У роботі обґрунтовується положення про те, що механізм цесії не властивий порядку переходу прав за іменними бездокументарними цінними паперами.

Проаналізувавши судову практику, дисертанткою висловлено думку про доцільність передбачення у законодавстві права власника бездокументарних цінних паперів, що вибули без відповідної правової підстави із його володіння, на їх витребування від добросовісного набувача.

У підрозділі 3.2. «Перехід прав за бездокументарними цінними паперами в порядку правонаступництва» автор доходить висновку, що при переході прав за бездокументарними цінними паперами, що відбувається внаслідок припинення юридичної особи-емітента з правонаступництвом, випущені ним цінні папери або конвертуються в цінні папери правонаступників, або обмінюються на частки (паї) підприємницького товариства правонаступника, або анулюються після виконання передбачених ними зобов'язань емітента.

Автором обґрунтована думка, що отримання свідоцтва про право на спадщину є одним із юридичних фактів, що у сукупності з іншими юридичними фактами, зокрема укладенням договору про відкриття рахунка (обслуговування рахунка) у цінних паперах, здійсненням професійними учасниками депозитарної системи депозитарних облікових операцій, формує юридичний склад, який є підставою переходу прав за успадкованими бездокументарними цінними паперами.

У роботі висловлюється думка про неможливість реалізації спадкоємцями прав за акціями протягом шестимісячного строку із часу відкриття спадщини. З урахуванням цього дисертанткою запропоновано встановити у законодавстві право нотаріуса з моменту заведення спадкової справи і до закінчення зазначеного строку укласти із будь-якою особою із числа спадкоємців або третьою особою, визначеною за спільним рішенням спадкоємців, договір на управління акціями. Автором обґрунтована доцільність у такому договорі накласти заборону на відчуження акцій, що переходять в управління, а також встановити повноваження управителя щодо участі у загальних зборах акціонерів, без права голосування, з обов'язковим урахуванням акцій при підрахунку кворуму, та оскарження в судовому порядку прийнятих загальними зборами рішень, що можуть викликати значні зміни в товаристві.

Автором звертається увага, що і спадкування цінних паперів, і їх перехід від юридичної особи, що припиняється, є правонаступництвом, та висловлюється пропозиція внести відповідні зміни до п. 2 ч. 1 розділу 1 «Положення про депозитарну діяльність», що визначає поняття безумовної операції з управління рахунком у цінних паперах.

У підрозділі 3.3. *«Перехід прав у результаті укладення договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів»* автором досліджуються істотні умови договору про відчуження бездокументарних цінних паперів, з'ясовуються особливості його укладення на фондовій біржі та поза фондовою біржею.

Дисертанткою висловлюється позиція, що цивільно-правові наслідки переходу прав за бездокументарними цінними паперами в результаті укладення договорів про їх відчуження, зокрема договору купівлі-продажу, міни, дарування, пожертви, ренти, довічного утримання (догляду), спадкового договору виникають на підставі юридичного складу. Комплексом фактів, що утворюють такий юридичний склад, є: укладення відповідного договору, нотаріальне засвідчення підпису депонента на розпорядженні зберігачу цінних паперів (депозитарній установі) на вчинення облікових операцій, здійснення професійними учасниками депозитарної системи перереєстрації прав власності на бездокументарні цінні папери.

Автором обґрунтовується позиція про доцільність встановлення у ч. 8 ст. 17 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» можливості укладення договорів, спрямованих на відчуження бездокументарних цінних паперів поза фондовою біржею без посередництва торговців цінними паперами.

ВИСНОВКИ

Аналіз основних доктринальних підходів до дослідження особливостей правового регулювання бездокументарних цінних паперів, а також положень чинного цивільного законодавства у даній сфері відносин дозволяє визначити наступне:

1. Цінні папери незалежно від форми існування є специфічним об'єктом цивільного права, правова природа якого має речово-зобов'язальний характер, а

віднесення їх до речей є проявом застосування юридичної фікції. Виходячи з цього, а також на підставі дослідження чинного законодавства України та зарубіжних держав, доктринального визначення об'єкта права власності, обґрунтовано доцільність поширення на бездокументарні цінні папери режиму об'єкта права власності з метою підвищення їх обігвоздатності.

2. Визначено, що ознаками бездокументарних цінних паперів, які відображають їх суть, є: формальність, посвідчення майнових та немайнових прав, вираженість у формі облікового запису на рахунку, публічна достовірність, оборотоздатність, літеральність, ведення рахунка, на якому фіксуються спеціальні права уповноваженою на підставі дозволу особою. Додатково обґрунтовано висновок про те, що ознака презентації, яка вважалася визначальною для існування цінних паперів, для бездокументарних цінних паперів втратила свою актуальність.

3. Під бездокументарними цінними паперами слід розуміти об'єкт цивільних прав, у вигляді облікового запису, зафіксованого на електронному носії професійним учасником депозитарної системи України, зміст якого визначає майнові та немайнові права його власника та обов'язки емітента.

4. Обґрунтовано висновок про неможливість існування ордерних цінних паперів та цінних паперів на пред'явника у бездокументарній формі, оскільки це суперечить їх правовій природі.

5. Обґрунтовано висновок, що перехід прав за іменними бездокументарними цінними паперами в порядку цесії є неможливим з наступних підстав. Можливість встановлення в договорі про набуття цінних паперів умови обов'язковості одержання згоди емітента на їх відчуження власником суперечить правовій природі цінних паперів, закладає різні умови їх обігвоздатності. При відчуженні бездокументарних цінних паперів не відбувається повідомлення про це боржника, що є обов'язковою умовою у разі відступлення права вимоги, та передання набувачу документів, що посвідчують право власності на них.

6. Збитки, завдані власнику бездокументарних цінних паперів незаконним їх списанням з рахунка або невключенням його до реєстру власників цінних паперів відшкодовуються зберігачем цінних паперів (депозитарною установою), а за його регресною вимогою – депозитарієм (Центральним депозитарієм або Національним банком України).

7. Пред'явлення позову про витребування бездокументарних цінних паперів із чужого незаконного володіння можливе за наявності наступних умов: встановлення за позивачем статусу власника бездокументарних цінних паперів, що списані з його рахунка у цінних паперах без його волевиявлення і перебувають на рахунку відповідача на момент подання позову та розгляду справи в суді, та можливість індивідуалізації цих бездокументарних цінних паперів шляхом вказівки на їх вид, кількість, міжнародний ідентифікаційний номер, їх емітента.

8. Неможливість реалізації спадкоємцями прав за успадкованими акціями протягом шестимісячного строку з часу відкриття спадщини зумовлює ризик знецінення акцій, банкрутства їх емітента та інше. Враховуючи зазначене,

запропоновано встановити у законодавстві право нотаріуса, до закінчення зазначеного строку, укласти із будь-якою особою із числа спадкоємців або третьою особою, визначеною за спільним рішенням спадкоємців, договір на управління акціями. До повноважень управителя обґрунтовано віднести право на участь у загальних зборах акціонерів, без права голосування, з обов'язковим урахуванням акцій при підрахунку кворуму, та оскарження в судовому порядку прийнятих загальними зборами рішень.

9. Перехід прав за бездокументарними цінними паперами в порядку правонаступництва зумовлює юридичний склад, заключним етапом якого є їх зарахування на рахунок у цінних паперах правонаступника у зберігача цінних паперів (депозитарної установи). У випадку спадкування цінних паперів така облікова операція здійснюється на підставі одержаного свідоцтва про право на спадщину. У разі припинення юридичної особи з правонаступництвом підставою для здійснення перереєстрації прав власника на бездокументарні цінні папери виступає виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, що засвідчує факт створення юридичної особи шляхом злиття, поділу, приєднання або внесення змін до установчих документів внаслідок перетворення юридичної особи.

10. Цивільно-правові наслідки переходу прав за бездокументарними цінними паперами в результаті укладення договорів про їх відчуження виникають на підставі юридичного складу: укладення відповідного договору, нотаріальне засвідчення підпису депонента на розпорядженні зберігачу цінних паперів (депозитарній установі) на вчинення облікових операцій, внесення депозитарієм (Центральним депозитарієм або Національним банком України) змін до зведеного облікового реєстру власників цінних паперів (реєстру власників іменних цінних паперів), зарахування цінних паперів на рахунок у цінних паперах набувача.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Саванець Л. М. Еволюція законодавства про обіг бездокументарних цінних паперів / Л. М. Саванець // Юриспруденція: теорія і практика. – 2010. – № 4. – С. 15–20.

2. Саванець Л. Ознаки бездокументарних цінних паперів / Л. Саванець // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 8. – С. 60–64.

3. Саванець Л. Правова природа бездокументарних цінних паперів / Л. Саванець // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2011. – № 54. – С. 253–259.

4. Savanets L. Przejście praw korporacyjnych do zdematerializowanych papierów wartościowych wskutek dziedziczenia w prawie ukraińskim / L. Savanets // Ius mercatorum, lex mercatoria – z dziejów i współczesności prawa handlowego. Materiały konferencji poświęconej przeszłości i terażniejszości prawa handlowego, Uniwersytet

Jagielloński, Kraków 9-11 marca 2009 r. / Pod redakcją M. Mikuły i P. Suskiego. – Kraków, 2011. – S. 213–220.

5. Саванець Л. М. Перехід прав за бездокументарними цінними паперами : проблеми та перспективи / Л. М. Саванець // Часопис Академії адвокатури України : Електронне наукове фахове видання. – 2012. – № 2 (15). – С. 1–7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2012-2/12slmptp.pdf>

6. Саванець Л. М. Природа прав, посвідчених бездокументарними цінними паперами / Л. М. Саванець // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2012. – № 3 (24). – С. 93–98.

7. Саванець Л. М. Отчуждение бездокументарных ценных бумаг по договору / Л. М. Саванець // Теория и практика общественного развития. Юридические науки. – 2013. – № 4. – С. 304–306.

8. Savanets L. Regulacja prawna przeniesienia praw ze zdematerializowanych papierów wartościowych na Ukrainie (w świetle nowej Ustawy z dnia 6 lipca 2012 r. O systemie depozytowym Ukrainy) / L. Savanets // Transformacje Prawa Prywatnego. – 2013. – № 2. – S. 31–53. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.transformacje.pl/wp-content/uploads/2013/05/tpp_2-2013_savanets.pdf

9. Стахира Л. М. Цінні папери як об'єкт договірних правовідносин / Л. М. Стахира // Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції “Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні” (30-31 травня 2008 року). – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2008. – С. 192–196.

10. Саванець Л. М. Вплив дематеріалізації цінних паперів на класичну теорію права цінних паперів / Л. М. Саванець // Збірник тез наукових робіт учасників ІV Міжнародної цивілістичної конференції студентів та аспірантів 3-4 квітня 2009 року у Одеській національній юридичній академії. – О. : Фенікс, 2009. – С. 542–544.

11. Саванець Л. М. До питання бездокументарних цінних паперів / Л. М. Саванець // Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи : матеріали ХІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Тернопіль, 2009. – С. 162–164.

12. Саванець Л. М. Доктринальні підходи до визначення статусу бездокументарних цінних паперів / Л. М. Саванець // Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез міжнародної наукової конференції : «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13-14 листопада 2009 року) : У 4-х частинах. – Частина третя : «Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес». – Хмельницький :

Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2009. – С. 298–300.

13. Саванець Л. Поняття бездокументарних цінних паперів / Л. Саванець // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XVI регіональної науково-практичної конференції 8-9 лютого 2010 р. – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. – С. 207–208.

14. Саванець Л. М. Бездокументарні цінні папери як об'єкти права власності / Л. М. Саванець // Правове життя : сучасний стан та перспективи розвитку : зб. тез наук. доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (19-20 берез. 2010 р.) / уклад. О. В. Жишео, А. М. Сур'як, І. Ф. Урина. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – С. 302–304.

15. Саванець Л. М. Характеристика прав посвідчених бездокументарними цінними паперами / Л. М. Саванець // Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення : тенденції та перспективи розвитку : Матеріали I Міжнародної наукової конференції, Київ, НАУ, 24 лютого 2011 р. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2011. – С. 307–309.

16. Саванець Л. М. Правове регулювання обігу бездокументарних цінних паперів : сучасний стан та перспективи / Л. М. Саванець // Матеріали круглого столу «Дерегулювання й розвиток підприємництва» 23 грудня 2011 року. – Тернопіль, Вектор, 2012. – С. 45–47.

17. Саванець Л. Перехід прав за бездокументарними цінними паперами : актуальні проблеми / Л. Саванець // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XVIII регіональної науково-практичної конференції 26-27 січня 2012 р. – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2012. – С. 195–197.

18. Саванець Л. Особливості реалізації права акціонера на участь у загальних зборах товариства / Л. Саванець // Верховенство права та права людини : IV міжнародний форум 21-22 квітня 2012 р. – К. : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2012. – С. 215–218.

19. Саванець Л. Віндикація бездокументарних цінних паперів / Л. Саванець // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XIX звітної науково-практичної конференції 7-8 лютого 2013 р. – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013. – С. 170–171.

АНОТАЦІЯ

Саванець Л. М. Перехід прав за бездокументарними цінними паперами: цивільно-правовий аспект. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2013.

Дисертація присвячена дослідженню питань правового регулювання переходу прав за бездокументарними цінними паперами. З'ясовано правову природу бездокументарних цінних паперів, поняття та ознаки бездокументарних цінних паперів. Здійснено диференціацію видів цінних паперів, що можуть існувати в бездокументарній формі. Досліджено генезу законодавства в сфері правового регулювання емісії та обігу бездокументарних цінних паперів. Проаналізовано особливості передання майнових та немайнових прав, посвідчених бездокументарними цінними паперами. Розглянуто підстави переходу прав за бездокументарними цінними паперами. Здійснено аналіз особливостей переходу прав за бездокументарними цінними паперами в порядку правонаступництва. Досліджено перехід прав за бездокументарними цінними паперами на підставі укладених договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів.

На основі проведених у дисертації досліджень обґрунтовано висновки та пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України в сфері правового регулювання переходу прав за бездокументарними цінними паперами.

Ключові слова: бездокументарні цінні папери, відчуження бездокументарних цінних паперів, перехід прав за бездокументарними цінними паперами, види бездокументарних цінних паперів, майнові та немайнові права власників бездокументарних цінних паперів.

АННОТАЦИЯ

Саванець Л. М. Переход прав по бездокументарным ценным бумагам: гражданско-правовой аспект. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Киев, 2013.

В диссертации проведено комплексное теоретическое исследование перехода прав по бездокументарным ценным бумагам. Рассмотрены вопросы правовой сущности бездокументарных ценных бумаг, определены права, которые переходят по бездокументарным ценным бумагам, а также проанализированы правовые формы перехода прав по бездокументарным ценным бумагам.

В первом разделе исследовано историю развития процесса дематериализации ценных бумаг, форм его осуществления, эволюции и современного состояния источников правового регулирования эмиссии и обращения бездокументарных ценных бумаг, понятие и особенности бездокументарных ценных бумаг, виды

ценных бумаг, которые могут существовать в бездокументарной форме. Автором осуществлено периодизацию и выделение трех этапов эволюции законодательства Украины об эмиссии и обращении бездокументарных ценных бумаг. Приведено авторское определение бездокументарных ценных бумаг как объекта гражданских прав, в виде учетной записи, зафиксированной на электронном носителе профессиональным участником депозитарной системы Украины, содержание которого определяет имущественные и неимущественные права его владельца и обязанности эмитента. К особенностям бездокументарных ценных бумаг автором предлагается относить: формальность, удостоверение имущественных и неимущественных прав, выраженность в форме учетной записи на счете, публичная достоверность, оборотоспособность, литеральность, ведение счета, на котором фиксируются специальные права уполномоченным лицом на основании разрешения.

Второй раздел диссертации посвящен анализу методологических основ исследования прав, инкорпорированных в бездокументарные ценные бумаги, рассмотрению особенностей имущественных и неимущественных прав, которые переходят по бездокументарным ценным бумагам. Автором определено содержание новой договорно-депозитарной теории возникновения прав по бездокументарным ценным бумагам. Отдельно исследован вопрос относительно реализации права на дивиденды по акциям и обосновано предоставление права новому владельцу акций, который приобрел их после даты составления перечня лиц, имеющих право на получение дивидендов, но до момента их выплаты, обратиться в наблюдательный совет с требованием о его включении в этот перечень. В работе на основании проведенного исследования сделан вывод о противоречии правовой природы инвестиционных сертификатов легальному определению долевых ценных бумаг и предложено установить, что владельцы инвестиционных сертификатов имеют право на часть имущества при ликвидации паевого инвестиционного фонда, а также, что они не имеют права на участие в управлении их эмитентом.

Третий раздел посвящен исследованию оснований перехода прав по бездокументарным ценным бумагам и особенностям перехода прав по бездокументарным ценным бумагам в порядке правопреемства, а также в результате заключения договоров об отчуждении бездокументарных ценных бумаг. Необходимость обязательной идентификации владельца бездокументарных ценных бумаг хранителем ценных бумаг (депозитарным учреждением) обусловила предложение отнести бездокументарные ценные бумаги к именованным ценным бумагам с самостоятельным способом перехода прав путем совершения учетных депозитарных операций профессиональными участниками депозитарной системы Украины. Переход прав по бездокументарным ценным бумагам в порядке правопреемства обуславливает юридический состав, заключительным этапом которого является их зачисление на счет в ценных бумагах правопреемника у хранителя ценных бумаг (депозитарного учреждения). Гражданско-правовые последствия перехода прав по бездокументарным ценным бумагам в результате заключения договоров об их отчуждении возникают на основании юридического состава: заключение

соответствующего договора, нотариальное заверение подписи депонента в распоряжении хранителю ценных бумаг (депозитарному учреждению) на совершение учетных операций, внесение депозитарием (Центральным депозитарием или Национальным банком Украины) изменений к сводному учетному реестру владельцев ценных бумаг (реестру владельцев именных ценных бумаг) и зачисления ценных бумаг на счет в ценных бумагах приобретателя.

На основании проведенных в диссертации исследований сделаны выводы и предложения относительно совершенствования действующего законодательства Украины в сфере правового регулирования перехода прав по бездокументарным ценным бумагам.

Ключевые слова: бездокументарные ценные бумаги, отчуждение бездокументарных ценных бумаг, переход прав по бездокументарным ценным бумагам, виды бездокументарных ценных бумаг, имущественные и неимущественные права владельцев бездокументарных ценных бумаг.

SUMMARY

Savanets L. M. Transfer of rights for uncertificated securities: civil law aspect. – On the manuscript.

The dissertation to competition for academic degree of Candidate of law sciences in specialty 12.00.03. – Civil law and Civil procedure; Family law; International private law. – Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Kyiv, 2013.

The dissertation is devoted to the research of the legal regulation of the transfer of rights for uncertificated securities. The legal nature of the uncertificated securities, the concept and features of uncertificated securities is found out. The differentiation of types of securities that may exist in uncertificated form is done. The genesis of legislation on regulation of issue and circulation of uncertificated securities is investigated. The features of property and non-property rights, which go for uncertificated securities are analysed. Grounds for change of uncertificated securities are considered. The analysis of the transfer of rights for uncertificated securities in the order of succession is done. The features of the transfer of rights for uncertificated securities as a result of contracts of alienation uncertificated securities are investigated.

On the basis of the dissertation research the conclusions and suggestions for improving the current legislation of Ukraine in the sphere of legal regulation of the transfer of rights for uncertificated securities are substantiated.

Key words: uncertificated securities, exclusion of uncertificated securities, transfer of rights for uncertificated securities, types of uncertificated securities, property and other rights holders of uncertificated securities.

Підписано до друку 12. 08. 2013 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Ум.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Тираж 100 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК №3467 від 23.04.2009 р.

Віддруковано у ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ»
46020 Тернопіль, вул. Львівська, 11
тел. (0352) 47-58-72